

SERGEY MAXIMISHIN / AGENTUR FOCUS / HH

Moskou. In de filmstudio's van Mosfilm bevindt zich de grootste collectie rekwisieten en kostuums van Europa

Moskou gelooft niet in tranen

De ironie van het lot

De rijke historie van Mosfilm, met als rode draad de bemoeienis van het Kremlin, vertelt veel over de veranderingen in Rusland. 'De film is natuurlijk satire op het grauwe, eenvormige leven in de sovjetwijken.'

Door Paul Alexander

DE GERENOVEERDE paviljoens schitteren in de lentezon. Hier bevinden zich de meest geavanceerde opname- en geluidsstudio's en de grootste collectie rekwisieten en kostuums van Europa. Mosfilm, de legendarische filmaatschappij in het hart van Moskou, kan niet alleen bogen op een roemrijk verleden, maar bouwt ook hard aan de toekomst. Er is een orkestzaal waar onder anderen Ennio Morricone filmmuziek heeft opgenomen. Pronkstuk is de studiostad opgetrokken in 2004: een paar straten uit een imaginair historisch Moskou van rond 1900.

Het grote hek bij de ingang gaat open voor een rij tourbussen. Dagjesmensen zwermen in drommen uit over het terrein. Een schoolklas krijgt een rondleiding door de studiostad. De bezoekers van het Mosfilm-museum vergapen zich aan koetsen uit *Oorlog en vrede*, ruimte-kleding uit Tarkovsky's *Solaris*, en legio tanks, stalinorgels en auto's van zowel Amerikaanse als sovjetmakelij.

Maar het verleden is nog het meest voelbaar

in de lange gangen op de verschillende verdiepingen van het voornaamste studiocomplex. Aan de reeks setfoto's op de muren lijkt geen eind te komen. Hier dringt het besef door hoeveel acteertalent er in de Sovjet-Unie was; hoeveel grote filmmakers hier rondliepen; hoeveel klassiekers de Moskouse studio's produceerden.

Inmiddels zijn die sovjetklassiekers gratis te zien op internet. Mosfilm heeft een groot deel van zijn collectie op de eigen website geplaatst, digitaal gerestaureerd en veelal Engels ondertiteld. Op het YouTube-kanaal van Mosfilm worden elke week nieuwe films toegevoegd – tot de hele collectie van meer dan tweeduizend films vrij toegankelijk is.

Op de website staan vernieuwers als Eisenstein en Tarkovsky naast een regisseur van grote publieksfilms als Rjazanov. Sovjetfilmmakers excelleerden in alle genres, van musical, kunstdrama en komedie tot kostuumdrama en sciencefiction. Ze riepen ook geheel nieuwe genres in het leven, toegesneden op de eigen sovjetmarkt.

Een goed voorbeeld is *Witte zoon van de woestijn* uit 1970 over de rode soldaat Soechov, een held uit de burgeroorlog (1917-1921). Hij heeft maar één wens: hij wil zo snel mogelijk naar huis, naar zijn boerenmeisje dat in zijn visioenen smachtend op hem wacht. Onderweg door de Centraal-Aziatische woestijn moet hij zich voor zijn allerlaatste opdracht ontfermen over de harem van de verjaagde krijgsheer Abdulla. De harem vrouwen herkennen in hem onmiddellijk de nieuwe meester, aan wie ze zich maar al te gewillig onderwerpen. De film speelt met alle clichés uit het heroïsche burgeroorloggenre. Tegelijk is het een parodie op de Amerikaanse western: het wilde westen is het wilde oosten, de wilden zijn de Centraal-Aziaten, de bloedmooie squaw is een voltallige harem, dit alles aanstekelijk en droogkomisch verteld. Zo was de *eastern* geboren, een genre dat veel navolging kreeg.

FILMS VAN Mosfilm circuleren al jarenlang op internet, kopieën van vaak abominabele kwaliteit. Op YouTube hoopt Mosfilm terrein terug te winnen op die markt van illegale downloads. Bovendien straalt het glorieuze verleden van de filmaatschappij af op het heden. Mosfilm is tegenwoordig een verzelfstandigd bedrijf. Goede publiciteit is van vitaal belang na de rampzalige jaren negentig, toen het einde van de Sovjet-Unie de genadeklap voor Mosfilm leek te worden. De productie kelderde van driehonderd films in 1991 tot veertien in 1995. De studio's raakten in verval, zwerfhonden liepen over het terrein, overal lag vuilnis. Niemand die zich om het rijke erfgoed bekommerde.

De herrijzenis van Mosfilm is het werk van regisseur Karen Sjachnazarov, directeur sinds 1998. 'We hebben zonder een roebel steun alles van de grond af opnieuw opgebouwd', vertelt hij in Studio 10 tussen zijn werkzaamheden door. 'Met de opbrengsten uit royalty's van de oude Mosfilm-producties zijn de eerste investeringen betaald. Daarna kwamen andere investeerders. Nu kunnen we met de winst uit eigen bedrijf verder uitbouwen.'

Sjachnazarov legt de laatste hand aan *Witte Tijger*, een film over Goed en Kwaad, waarin sovjets het goede en nazi's het kwade vertegenwoordigen. Met koptelefoon op controleert hij de ingesproken stem van een Duitse acteur bij een scène met een SS-officier. 'Het is te dik aangezet, de toon mag neutraler', is zijn commentaar. Eenmaal klaar met de scène geeft hij een korte rondleiding door de 'Tonstudija', een van 's werelds negen studio's met het prestigieuze Dolby Premier-certificaat. De dag ervoor heeft

Van boven naar beneden: *Pantserkruiser Potjomkin* (1926), *Moskou gelooft niet in tranen* (1980) en *Witte tijger* (2012)

Stalin las alle scenario's kritisch mee; zijn in de kantlijn gekrabbelde commentaar deed filmmakers huiveren

Poetin nog een bezoek gebracht aan deze ruimte voor de *viewing* van een film over de bard Vladimir Vysotski, een nationale volksheld. *Sjachnazarov*: 'Poetin liet zich er niet over uit wat hij van de film vond.' Maar het moge duidelijk zijn: net als de oorlogsfilm vol patriotisme doet zo'n nationaal onderwerp het goed bij Poetin en de zijnen. Wil je blijven voortbestaan, dan is het nodig de machthebbers gunstig te stemmen. Zonder protectie van de staat was het herstel van Mosfilm niet mogelijk geweest – al was het omdat projectontwikkelaars azen op de peperdure grond in het centrum van Moskou.

Mosfilm geniet speciale 'staats-status', bedoeld om het studio-complex bijeen te houden. De filmstudio is voor de inkomsten grotendeels afhankelijk van de voornaamste klant, Het Eerste Kanaal, Ruslands grootste staatszender die tevens als spreekbuis van Poetin fungeert. Het Eerste Kanaal produceert hier wervelende nieuwjaarsshow's en vaderlandslievende speelfilms. Zo werken in Studio 6 beeldtechnici aan een televisiefilm over heldhaftige Russische krijgslieden die kleine buur Zuid-Ossetië te hulp schieten in de vrijheidsstrijd tegen de Georgische onderdrukker. Close-ups van camouflagepakken en zwetende en besmeurde lichaamsdelen vullen het grote doek – de heroïek spat ervan af. De bomexplosies en granaatinslagen zijn tot ver in de gang te horen.

DE BEMOEIENIS van het Kremlin loopt als een rode draad door de geschiedenis van Mosfilm. Mosfilms eerste succes van wereldformaat was pure sovjetpropaganda: Eisensteins meesterwerk *Pantserkruiser Potjomkin* (1926). Vermaard is de ijzeren greep van Stalin, die alle scenario's kritisch meelas. Zijn in de kantlijn gekrabbelde commentaar deed filmmakers huiveren, maar getuigde volgens ingewijden ook van cinematografisch inzicht. Producties uit de jaren dertig, zoals de wervelende musicals *Circus* en *Volga, Volga*, weten nog steeds nieuwe generaties televisiekijkers te bekoren.

Na Stalins dood in 1954 verloor de totalitaire ideologie geleidelijk de scherpe kanten en veranderde de functie van Mosfilm: de boodschap hoefde er niet meer met alle geweld te worden ingeramd. De *goszakazy*, films op bestelling van de staat, vroegen nog wel om verplichte thema's: burgeroorlog, verworvenheden van de industrie, landbouwprojecten – maar de verhalen mochten gaan over sovjetburgers van vlees en bloed.

